

GURUH TARKIBIDA SODIR ETILADIGAN BEZORILIK

JINOYATLARINING OLDINI OLISH

Ergashov Adham Kamoliddin o'g'li

IIV Akademiyasi 305-o'quv guruhi kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20433947>

Annotatsiya: Ushbu maqolada guruh tarkibida sodir etiladigan bezorilik jinoyatlarining kriminologik xususiyatlari, kelib chiqish sabablari va ijtimoiy xavfliligi ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, uyushgan guruhlarining shakllanish omillari hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan ushbu turdagi jinoyatlarning barvaqt profilaktikasini tashkil etishning dolzarb masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: guruhli bezorilik, jamoat tartibi, kriminologik xususiyatlar, profilaktika chora-tadbirlari, uyushganlik, yoshlar jinoyatchiligi, huquqbuzarliklarning oldini olish.

PREVENTION OF HOOLIGANISM CRIMES COMMITTED IN A GROUP

Annotation: This article scientifically analyzes the criminological characteristics, causes, and social danger of hooliganism crimes committed in a group. Furthermore, the factors of the formation of organized groups and current issues of early prevention of this type of crime by law enforcement agencies are highlighted.

Contact: 99 826 99 56

Keywords: group hooliganism, public order, criminological characteristics, preventive measures, organization, youth crime, prevention of offenses.

ПРОФИЛАКТИКА ПРЕСТУПЛЕНИЙ ХУЛИГАНСТВА, СОВЕРШАЕМЫХ В СОСТАВЕ ГРУППЫ

Аннотация: В данной статье научно анализируются криминологические особенности, причины возникновения и общественная опасность преступлений хулиганства, совершаемых в составе группы. Кроме того, освещены факторы формирования организованных групп и актуальные вопросы ранней профилактики данного вида преступлений правоохранительными органами.

Ключевые слова: групповое хулиганство, общественный порядок, криминологическая характеристика, профилактические меры, организованность, молодежная преступность, профилактика правонарушений.

Jamiyatda osoyishtalik va jamoat tartibini saqlash davlatning muhim funksiyalaridan biri hisoblanadi. Jamoat joylarida fuqarolarning osoyishtaligini buzuvchi, jamiyatda o'rnatilgan xulq-atvor qoidalarini qasddan mensimaslikda ifodalanuvchi bezorilik jinoyatlari orasida, ayniqsa, guruh tarkibida sodir etiladigan bezorilik holatlari alohida ijtimoiy xavflilik kasb etadi. Guruhli bezorilik shaxsiy (yakka) bezorilikdan farqli o'laroq, jamiyat va atrof-muhitga ko'proq zarar

yetkazishi, harakatlarning shafqatsizligi va jamoat xavfsizligiga real tahdid solishi bilan ajralib turadi.

Kriminologiya fanida guruhli jinoyatchilikning psixologik va ijtimoiy xususiyatlari doimiy ravishda o'rganilib kelinadi. Olimlarning ta'kidlashicha, guruh tarkibida jinoyat sodir etayotgan shaxsda individual javobgarlik hissi pasayadi, o'zini jazosiz qoladigandek his qilish (anonimlik illuziyasi) va olomon psixologiyasiga berilish holatlari kuchayadi [1]. Ushbu psixologik sindrom "mas'uliyatning tarqalishi" deb atalib, aynan shu jarayon shaxsni yakka o'zi qila olmaydigan o'ta shafqatsiz, tajovuzkor xatti-harakatlarni guruh ta'sirida erkin amalga oshirishga undaydi. Bu esa, o'z navbatida, guruhli bezorilik qurbonlariga nisbatan yetkaziladigan jismoniy va moddiy zararining ko'lamini bir necha barobar oshirib yuboradi.

Bundan tashqari, guruhli bezorilik ko'pincha oldindan til biriktirgan yoki muayyan vaziyatda to'satdan birlashgan shaxslar tomonidan sodir etiladi. Tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan izlanishlar shuni ko'rsatadiki, bunday guruhlarning markazida doimo aniq bir yetakchi (lider) turadi, uning g'arazli yoki asotsial g'oyalari guruhning boshqa a'zolari tomonidan so'zsiz qo'llab-quvvatlanadi [2]. Ayniqsa, voyaga yetmaganlar va yoshlar o'rtasida ma'lum bir guruhga qo'shilish, o'zini ko'rsatish va tengdoshlari orasida soxta obro' orttirish istagi guruhli bezorilik jinoyatlarining kelib chiqishiga asosiy motiv bo'lmoqda. Yoshlarda guruhbozlik (masalan, turli mahallalar yoki hududlar yoshlari

o'rtasidagi to'qnashuvlar) tendensiyasining mavjudligi profilaktika muassasalari oldiga alohida taktik vazifalarni qo'yadi.

Guruh tarkibida sodir etiladigan bezorilik jinoyatlarining kriminogen omillarini aniq tahlil qilish barvaqt profilaktika tizimi uchun nihoyatda muhimdir. Kriminologlarning yondashuvlariga ko'ra, bunday huquqbuzarliklar ko'pincha ma'naviy bo'shliq, yoshlarning darsdan bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etilmasligi hamda nosog'lom ijtimoiy mikromuhit (ko'cha bezorilari, kriminallashtirilgan norasmiy doiralar) ta'sirida yuzaga keladi [3]. Yoshlar va o'smirlar o'rtasida asotsial guruhlarning shakllanishi avvaliga oddiy maishiy huquqbuzarliklardan boshlanib, vaqt o'tishi bilan ushbu guruhlar uyushgan jinoiy guruhlariga aylanib ketish xavfi mavjud. Shu sababli, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida jinoyatga moyil bo'lgan norasmiy guruhlarni barvaqt aniqlash va ularning jinoiy faoliyatiga chek qo'yish asosiy profilaktik yo'nalishlardan biri bo'lishi shart.

Guruhli bezorilikning oldini olishda asosiy e'tibor jazolashga emas, balki bunday guruhlarning shakllanishiga to'sqinlik qiluvchi ijtimoiy-huquqiy mexanizmlarni ishga solishga qaratilishi lozim. Profilaktika inspektorlari va jinoyat qidiruv xizmati xodimlari o'z hududlarida yoshlarning norasmiy yig'inlarini, asotsial xulq-atvorga ega bo'lgan yetakchilarni barvaqt aniqlashlari va ular bilan yakka tartibdagi profilaktik ishlarni olib borishlari talab etiladi. Ilmiy izlanishlarda ta'kidlanganidek, guruhli jinoyatchilikka qarshi kurashishda "guruhni parchalash" va "yetakchini yakka olish" taktikasi eng samarali usullardan

biri hisoblanib, bu jarayonda mahalla faollari, ta'lim muassasalari psixologlari va ota-onalarning hamkorligi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi [4]. Guruhning ta'sir doirasini pasaytirish va yetakchining salbiy ta'sirini cheklash orqali yoshlarni jinoiy muhitdan qutqarib qolish mumkin.

Hozirgi kunda guruhli bezorilik jinoyatlarining tashkil etilishida ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlarning o'rne ortib bormoqda. Yoshlar o'rtasidagi turli xil kelishmovchiliklar ko'pincha virtual makonda boshlanib, so'ngra real hayotda guruhli ommaviy mushtlashuvlarga (hududlar yoki ta'lim muassasalari o'rtasidagi to'qnashuvlarga) aylanib ketmoqda. Kriminolog olimlarning e'tirof etishicha, kiber-makonda yoshlar o'rtasidagi agressiv muloqotlarni va ommaviy tartibsizlikka chaqiriqlarni doimiy ravishda monitoring qilib borish ("kiber-patrul" tadbirlari) orqali guruhli bezorilik harakatlarining yuzaga kelishini ular rejalashtirilayotgan tayyorgarlik bosqichidayoq fosh etish va bartaraf qilish imkoniyati yaratiladi [5]. Bu esa ichki ishlar organlaridan axborot texnologiyalari bilan ishlash malakasini yanada oshirishni talab etadi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, guruh tarkibida sodir etiladigan bezorilik jinoyatlarining barvaqt profilaktikasini takomillashtirish maqsadida quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, hududlarda, ayniqsa, tungi vaqtlarda yoshlar ko'p to'planadigan ko'ngilochar joylar, kompyuter klublari va xiyobonlarda patrul-post xizmati hamda milliy gvardiya xodimlarining "vaziyatli

profilaktika" (situational prevention) tadbirlarini muntazam o'tkazish, kriminogen xavfi yuqori bo'lgan hududlarni uzluksiz videokuzatuv bilan ta'minlash;

Ikkinchidan, ta'lim muassasalarida va mahallalarda shakllangan norasmiy asotsial guruhlarni barvaqt aniqlash hamda ularning a'zolarini o'z qiziqishlariga ko'ra sport, madaniyat va kasb-hunar to'garaklariga faol jalb etish orqali guruhlarni ijtimoiy-foydali o'zanga yo'naltirish;

Uchinchidan, ijtimoiy tarmoqlarda guruhli mushtlashuvlarni targ'ib qiluvchi, o'smirlarni jamoat tartibini buzishga undovchi kontentlarni aniqlash va ularning tashkilotchilariga nisbatan huquqiy ta'sir choralarini qat'iy qo'llash bo'yicha elektron monitoring (veb-qidiruv) tizimini kengaytirish.

Ushbu kompleks, idoralararo hamkorlikka asoslangan chora-tadbirlar jamiyatda guruhli bezorilik jinoyatlarining qisqarishiga, yoshlar o'rtasida sog'lom ijtimoiy muhitning qaror topishiga va jamoat xavfsizligining ishonchli ta'minlanishiga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Қобулов Р. С. Гуруҳли жиноятчиликнинг психологик хусусиятлари ва оломон эффеки // Ҳуқуқшунослик ва криминология масалалари. – Тошкент: ИИВ Академияси, 2021. – Б. 55-62.
2. Зиёдуллаев М. З. Вояга етмаганлар ва ёшлар ўртасида норасмий гуруҳларнинг шаклланиш сабаблари ва криминологик

хусусиятлари // Замонавий таълим ва психология. – 2022. – № 3. – Б. 112-118.

3. Рустамов Қ. Р. Безорилик жиноятларининг криминалогик тавсифи ва барвақт профилактикаси муаммолари // Ҳуқуқ ва жамият. – Тошкент, 2021. – № 4. – Б. 34-40.

4. Исмоилов Н. Т. Ёшлар ўртасида гуруҳли ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда ички ишлар органлари ва таълим муассасалари ҳамкорлигининг тактик жиҳатлари // Ҳуқуқни муҳофаза қилиш фаолияти. – Тошкент: ИИВ Академияси, 2023. – № 2. – Б. 22-29.

5. Гафуров Ш. Р. Кибер-макон ва ёшлар тажовузорлиги: виртуал келишмовчиликнинг реал безориликка айланиб кетиш омиллари // Ахборот ва жамият. – 2022. – № 5. – Б. 77-84.

